

e-ISSN 3060-5059

DOI: 10.67227

IJTIMOIIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNAL

Scientific and Innovative Research in
Social and Humanitarian Studies

Vol. 3 • Issue 10

2026

Founded in 2024

publishscience.uz

publish_science_journal@mail.ru

PEER REVIEWED • OPEN ACCESS

GENERATIV SUN'IY INTELLEKT DISKURSIDA INGLIZ TILIDAGI FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING SEMANTIK VA PRAGMATIK VOQELANISHI

Suyunov Lochin

Termiz davlat universiteti, PhD tadqiqotchisi.

e-mail: lochinsuyunov6@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-1071-4125>

Annotatsiya.

Ushbu maqolada generativ sun'iy intellekt diskursida ingliz tilidagi frazeologik birliklarning semantik va pragmatik voqelanish xususiyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda frazeologik birliklarning idiomatik ma'nosi, semantik shaffofligi, kontekstual moslashuvi, kanonik va transformatsiyalangan shakllari hamda ularning diskursdagi kommunikativ funksiyalariga alohida e'tibor qaratilgan. Korpusga asoslangan semantik-pragmatik tahlil yordamida break the ice, hit the nail on the head, a double-edged sword, the tip of the iceberg, think outside the box, read between the lines kabi ingliz frazeologizmlarining generativ sun'iy intellekt tomonidan turli kommunikativ vaziyatlarda qo'llanishi ko'rib chiqildi. Natijalar frazeologik birliklarning generativ sun'iy intellekt diskursida baholash, argumentatsiyani kuchaytirish, ogohlantirish, motivatsiya berish, tanqidni yumshatish va interpretatsiyaga yo'naltirish kabi pragmatik vazifalarni bajarishini ko'rsatdi. Shuningdek, ayrim frazeologizmlarning kreativ transformatsiyaga uchrashi ularning generativ diskursdagi dinamik xususiyatini namoyon etishi aniqlandi. Tadqiqot natijalari generativ sun'iy intellekt diskursida frazeologik birliklarning semantik va pragmatik jihatlarini kompleks o'rganish uchun nazariy va amaliy asos yaratadi.

Kalit so'zlar: generativ sun'iy intellekt, diskurs, frazeologik birlik, idiom, semantika, pragmatika, kontekst, figurativ til, katta til modeli, pragmatik funksiya.

СЕМАНТИЧЕСКАЯ И ПРАГМАТИЧЕСКАЯ РЕАЛИЗАЦИЯ АНГЛИЙСКИХ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ В ДИСКУРСЕ ГЕНЕРАТИВНОГО ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА

Суюнов Лочин

Термезский государственный университет, докторант (PhD).

Аннотация.

В статье анализируются особенности семантической и прагматической реализации английских фразеологических единиц в дискурсе генеративного искусственного интеллекта. Особое внимание уделяется идиоматическому значению фразеологических единиц, их семантической прозрачности, контекстуальной адаптации, каноническим и трансформированным формам, а также коммуникативным функциям в дискурсе. На основе корпусного семантико-прагматического анализа рассматривается употребление генеративным искусственным интеллектом таких английских фразеологизмов, как break the ice, hit the nail on the head, a double-edged sword, the tip of the iceberg, think outside the box, read between the lines, в различных коммуникативных ситуациях. Результаты исследования показали, что фразеологические единицы в дискурсе генеративного искусственного интеллекта выполняют такие прагматические функции, как оценка, усиление аргументации, предупреждение, мотивация, смягчение критики и направление интерпретации. Кроме того, установлено, что творческая трансформация отдельных фразеологизмов отражает их динамический характер в генеративном дискурсе. Результаты исследования создают теоретическую и практическую основу для комплексного изучения семантических и прагматических аспектов фразеологических единиц в дискурсе генеративного искусственного интеллекта.

Ключевые слова: генеративный искусственный интеллект, дискурс, фразеологическая единица, идиома, семантика, прагматика, контекст, образный язык, большая языковая модель, прагматическая функция.

SEMANTIC AND PRAGMATIC REALIZATION OF ENGLISH PHRASEOLOGICAL UNITS IN GENERATIVE ARTIFICIAL INTELLIGENCE DISCOURSE

Suyunov Lochin

Termez State University, PhD Researcher.

Abstract.

This article analyzes the semantic and pragmatic realization of English

phraseological units in generative artificial intelligence discourse. Particular attention is paid to the idiomatic meanings, semantic transparency, contextual adaptation, canonical and transformed forms of phraseological units, as well as their communicative functions in discourse. Using corpus-based semantic-pragmatic analysis, the study examines the use of English phraseological expressions such as *break the ice*, *hit the nail on the head*, *a double-edged sword*, *the tip of the iceberg*, *think outside the box*, and *read between the lines* by generative artificial intelligence in various communicative contexts. The findings indicate that phraseological units in generative AI discourse perform pragmatic functions such as evaluation, strengthening argumentation, issuing warnings, providing motivation, mitigating criticism, and guiding interpretation. Furthermore, the creative transformation of certain phraseological expressions is shown to reflect their dynamic nature in generative discourse. The results provide a theoretical and practical foundation for a comprehensive examination of the semantic and pragmatic dimensions of phraseological units in generative artificial intelligence discourse.

Keywords: generative artificial intelligence, discourse, phraseological unit, idiom, semantics, pragmatics, context, figurative language, large language model, pragmatic function.

Kirish. So'nggi yillarda generativ sun'iy intellekt texnologiyalarining jadal rivojlanishi tabiiy tilni qayta ishlash, inson va mashina o'rtasidagi kommunikatsiya hamda raqamli diskurs tabiatini o'rganishda yangi ilmiy yo'nalishlarning shakllanishiga sabab bo'lmoqda. ChatGPT, Gemini, Claude, Copilot singari katta til modellariga asoslangan tizimlar nafaqat grammatik jihatdan izchil matn yaratish, balki muayyan kommunikativ vaziyatga mos uslubiy, semantik va pragmatik birliklardan foydalanish imkoniyatiga ega bo'lib bormoqda. Mazkur jarayon tilshunoslik oldiga sun'iy intellekt yaratgan matnlarning lingvistik xususiyatlarini, xususan, turg'un birikmalar, idiomalar va boshqa frazeologik vositalarning qanday tanlanishi, talqin qilinishi hamda kontekstda voqelanishini aniqlash vazifasini qo'yimoqda.

Frazeologik birliklar tilning oddiy nominativ vositalaridan farqli ravishda xalqning tarixiy tajribasi, madaniy xotirasi, obrazli tafakkuri va kommunikativ qadriyatlarini o'zida mujassamlashtiruvchi murakkab lingvomadaniy birliklar hisoblanadi. Ingliz tilidagi *break the ice*, *hit the nail on the head*, *a double-edged sword*, *the tip of the iceberg*, *read between the lines*, *think outside the box* kabi frazeologik birliklarning mazmuni ularni tashkil etuvchi alohida leksemalarning lug'aviy ma'nolari yig'indisiga teng emas. Ularning semantik mohiyati kontekst, metaforik motivatsiya, konnotativ xususiyat hamda nutq vaziyatiga bog'liq holda namoyon bo'ladi.

Generativ sun'iy intellekt diskursining muhim jihatlaridan biri shundaki, unda frazeologik birliklar tayyor til qoliplari sifatida mexanik ravishda takrorlanibgina qolmay, balki foydalanuvchi so'rovi, matn janri, kommunikativ maqsad, uslub va kontekstga mos ravishda qayta faollashtiriladi. Masalan, sun'iy intellekt bir xil idiomatik birlikdan maslahat berish, baholash, tushuntirish, ishontirish yoki metaforik tavsif yaratish kabi turli kommunikativ vazifalarda foydalanishi mumkin.

Mazkur masalaning yana bir murakkab tomoni katta til modellarining frazeologik birliklarni inson singari bevosita ijtimoiy va madaniy tajriba asosida emas, balki ulkan hajmdagi matnlarda kuzatilgan lingvistik qonuniyatlar va statistik bog'lanishlar asosida qayta ishlab chiqarishi bilan bog'liq. Shu bois generativ sun'iy intellekt diskursida idiomaning lug'aviy shakli to'g'ri tanlangan taqdirda ham uning pragmatik kuchi, stilistik registri, konnotativ bo'yoqdorligi yoki muayyan kommunikativ vaziyatga mosligi o'zgarishi mumkin.

Shu nuqtayi nazardan, generativ sun'iy intellekt diskursini o'rganishda frazeologik birliklarning faqat strukturaviy yoki lug'aviy-semantik tavsifini berish yetarli emas. Ularning real kommunikativ muhitdagi pragmatik funksiyasini ham aniqlash zarur.

Masalaning dolzarbligi yana shundaki, generativ sun'iy intellekt tomonidan yaratiladigan inglizcha matnlar ta'lim, ilmiy kommunikatsiya, tarjima, jurnalistika, marketing, biznes yozishmalari hamda kundalik muloqotda tobora keng qo'llanmoqda.

Shunga ko'ra, ushbu tadqiqotning obyekti sifatida generativ sun'iy intellekt vositalari tomonidan ingliz tilida yaratilgan diskursiv matnlar tanlanadi. Tadqiqotning predmetini ushbu matnlarda qo'llanadigan frazeologik birliklarning semantik xususiyatlari, kontekstual transformatsiyasi, pragmatik funksiyalari va kommunikativ voqelanish mexanizmlari tashkil etadi.

Tadqiqotning asosiy maqsadi generativ sun'iy intellekt diskursida ingliz tilidagi frazeologik birliklarning semantik va pragmatik voqelanish qonuniyatlarini aniqlash, ularning kontekstga moslashish mexanizmlari, kommunikativ funksiyalari hamda an'anaviy inson diskursiga xos frazeologik qo'llanish bilan bog'liq xususiyatlarini tahlil qilishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLARNING TAHLILI

Ingliz tilidagi frazeologik birliklarning semantik tabiati, ularning nutqda faollashuvi hamda pragmatik vazifalarini o'rganish zamonaviy tilshunoslikning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Mazkur masala generativ sun'iy intellekt va katta til modellari rivojlanishi bilan yangi tadqiqot bosqichiga o'tdi.

Frazeologik birliklarning semantik tashkil topishi bo'yicha fundamental tadqiqotlarda R. W. Gibbs alohida o'rin tutadi. Gibbs va Nayak ingliz idiomalarining sintaktik o'zgaruvchanligini eksperimental asosda tahlil qilib, frazeologik birliklarning barchasi bir xil darajada semantik jihatdan ajralmas emasligini ko'rsatganlar [1].

Gibbs va O'Brienning tadqiqotida idiomatik ma'noning metaforik motivatsiyasi eksperimental usullar yordamida

tekshirilgan. Tadqiqotchilar insonlar ko'plab idiomalarni tasodifiy leksik birliklar yig'indisi sifatida emas, balki muayyan konseptual obrazlar va metaforik modellar bilan bog'liq holda tushunishini aniqlaganlar [2]. Keyinchalik Gibbs idiomalarni "o'lik metafora" sifatida tushunish yetarli easaligini asoslab, ularning ma'nosi ko'pincha konseptual metafora orqali ichki motivatsiyaga egaligini ko'rsatgan [3].

Frazeologik ma'noni tushunishda kontekstning o'rni pragmalingsvistik tadqiqotlarda ham keng muhokama qilingan. Gibbs literal va ko'chma ma'noni tushunish jarayonlarini tahlil qilib, yetarli kontekst mavjud bo'lgan hollarda adresat nonliteral ma'noni avval to'liq literal interpretatsiyadan o'tkazmasdan ham anglay olishini ko'rsatadi [4].

So'nggi psixolingvistik tadqiqotlarda idiomalarning shakliy variativligi va semantik moslashuvchanligiga alohida e'tibor berilmoqda. Carrol va Segart odatiy idiomalar hamda ularning ijodiy o'zgartirilgan variantlarini qiyoslab, kanonik shakldan chekinish iboraning qayta ishlash jarayonini murakkablashtirishini aniqlaganlar [5].

Sun'iy intellekt tizimlarida idiomatik ma'noni qayta ishlashga qaratilgan zamonaviy tadqiqotlar Transformer arxitekturasidagi modellar ham literal va idiomatik kontekstlarni ma'lum darajada farqlay olishini ko'rsatmoqda. Tian, James va Son BERT, Multilingual BERT va DistilBERT modellaridagi idiomalarni qayta ishlash mexanizmlarini qatlamlar kesimida tahlil qilganlar [6].

Jang, Yu va Frassinelli Transformer modellarining metafora, idioma, kinoya va o'xshatishlarni qayta ishlash xususiyatlarini insonlarning lingvistik xatti-harakati bilan qiyoslaganlar [7].

Conversational LLMlarning aynan idiomatik birliklarni tanib olish qobiliyati De Luca Fornaciari va boshqalar tomonidan maxsus IdioTS test to'plami asosida o'rganilgan [8].

Generativ modellar figurativ ma'noni qay darajada chuqur talqin qilishi masalasi metafora tadqiqotlarida ham yoritilgan. Ichien, Stamenković va Holyoak GPT-4ning yangi adabiy metaforalarni interpretatsiya qilish qobiliyatini tajribaviy tekshirganlar [9].

Pragmatik kompetensiyaga oid tajribalarda Qiu, Duan va Cai ChatGPTning conversational implicaturelarni qayta ishlashini inson nutqiy faoliyati bilan solishtirganlar [10].

Figurativ tilning avtomatik generatsiyasini umumlashtirgan Lai va Nissim zamonaviy NLP tizimlarida metafora, o'xshatish, giperbola va boshqa nonliteral konstruksiyalarni yaratish bo'yicha yondashuvlarni tizimli ravishda tahlil qilganlar [11].

Generativ AI vositalarida idiomatiklikning amaliy oqibatlarini yaqindagi tadqiqotlarda yanada aniq ko'rinishda boshlagan. Oguz ChatGPT, Gemini va DeepSeek modellarining idiomalar mavjud va mavjud bo'lmagan o'quvchi insholarini baholashdagi faoliyatini qiyoslagan [12].

Mavjud tadqiqotlarning umumiy tahlili shuni ko'rsatadiki, frazeologik birliklarning semantik tarkibi, metaforik motivatsiyasi va kontekstual tabiati ancha chuqur o'rganilgan bo'lsa-da [1–5], generativ sun'iy intellekt bilan bog'liq ishlarning katta qismi idioma yoki figurativ birlikni aniqlash, tushunish, klassifikatsiya qilish yoki muayyan vazifada undan foydalanish samaradorligini baholashga qaratilgan [6–12]. Generativ AI tomonidan mustaqil hosil qilingan diskursda ingliz frazeologik birliklarining semantik modifikatsiyasi va pragmatik funksiyalari esa yetarli darajada tizimli tadqiq etilmagan.

TADDIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda korpusga asoslangan semantik-pragmatik tahlil metodi qo'llanildi. Ushbu metod generativ sun'iy intellekt tomonidan yaratilgan ingliz tilidagi matnlarda uchraydigan frazeologik birliklarni aniqlash, ularning semantik xususiyatlari hamda pragmatik funksiyalarini tizimli ravishda tahlil qilish imkonini beradi.

Tadqiqot materiali sifatida generativ sun'iy intellekt vositalari orqali yaratilgan ingliz tilidagi diskursiv matnlar tanlandi. Materiallarni shakllantirishda turli kommunikativ vaziyatlarni qamrab olish maqsadida tushuntirish, maslahat, argumentativ fikr, norasmiy muloqot, akademik va ommabop diskursga oid promptlardan foydalanildi. Olingan matnlardan frazeologik birliklar kontekst bilan birgalikda ajratib olindi va maxsus tahlil korpusiga kiritildi.

Har bir aniqlangan frazeologik birlik idiomatiklik darajasi, semantik shaffoflik, literal va ko'chma ma'no munosabati, konnotativ ma'no hamda kontekstga moslik mezonlari asosida tahlil qilindi. Frazeologik birlikning an'anaviy lug'aviy shaklda yoki transformatsiyalangan ko'rinishda qo'llanishi ham alohida belgilandi.

Pragmatik tahlilda esa frazeologik birliklarning diskursdagi kommunikativ vazifasi asosiy mezon sifatida olindi. Ular baholash, ekspressivlikni kuchaytirish, argumentatsiya, tushuntirish, ta'sir ko'rsatish, yumshatish va adresat bilan kommunikativ yaqinlik o'rnatish kabi funksiyalar bo'yicha kodlandi.

Tahlil jarayoni uch bosqichda amalga oshirildi. Birinchi bosqichda generativ sun'iy intellekt matnlaridan frazeologik birliklar identifikatsiya qilindi. Ikkinchi bosqichda ularning semantik xususiyatlari va kontekstual transformatsiyalari belgilandi. Uchinchi bosqichda esa ushbu birliklarning kommunikativ-pragmatik funksiyalari aniqlanib, o'zaro qiyoslandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Generativ sun'iy intellekt diskursida ingliz tilidagi frazeologik birliklarning voqelanishini tahlil qilish ularning faqat tayyor leksik qolip sifatida emas, balki kontekst, kommunikativ maqsad va adresatga yo'naltirilgan pragmatik strategiya bilan bog'liq holda yuzaga chiqishini ko'rsatdi.

Birinchi xarakterli misol sifatida "break the ice" frazeologik birligini ko'rsatish mumkin: "A short joke at the beginning of the meeting can help break the ice and make everyone feel more comfortable." Mazkur kontekstda break the ice birligi "dastlabki noqulaylikni bartaraf etmoq, muloqotni erkinlashtirmoq" ma'nosida ishlatilgan. Pragmatik jihatdan frazeologizm maslahat berish va kommunikativ vaziyatni yumshatish funksiyasini bajaradi.

Ikkinchi misolda "hit the nail on the head" frazeologizmi uchraydi: "You hit the nail on the head when you said

that the real problem is not technology itself, but how people use it.” Frazеologik birlik “muammoning eng muhim jihatini aniq topmoq” ma’nosini ifodalaydi. Mazkur holatda uning asosiy pragmatik vazifasi adresat fikrini ma’qullash va ijobiy baholashdan iborat.

“Your research design is on the right track, but the sample size needs to be increased.” misolda on the right track frazeologik birligi “to’g’ri yo’nalishda bo’lish” semasini ifodalaydi. Bu yerda birlik tanqidni yumshatuvchi face-saving pragmatik vosita vazifasini bajaradi.

Generativ AI diskursida “a double-edged sword” frazeologizmi, ayniqsa, texnologiya va sun’iy intellekt haqidagi argumentativ matnlarda faol namoyon bo’ladi: “Generative AI can be a double-edged sword: it can improve productivity, but it can also encourage overreliance on automated content.” Frazеologizm bir hodisaning bir vaqtning o’zida ijobiy va salbiy natijalarga ega bo’lishini bildiradi. Pragmatik vazifasi ikki tomonlama baholash va argumentni strukturalashdan iborat.

“The visible errors in AI-generated texts may only be the tip of the iceberg; deeper semantic inconsistencies can remain unnoticed.” Ushbu misolda the tip of the iceberg idiomasi “kuzatilayotgan hodisa kattaroq muammoning kichik, ko’rinadigan qismi” ma’nosini anglatadi. Pragmatik nuqtayi nazardan birlik ogohlantirish va muammoning ko’lamini kuchaytirib ko’rsatish vazifasini bajaradi.

“Instead of simply translating the phrase word for word, try to think outside the box and consider its cultural meaning.” Bu kontekstda think outside the box frazeologizmi “an’anaviy yoki standart yondashuvdan tashqariga chiqib, yangicha fikrlamoq” ma’nosida qo’llangan. Pragmatik jihatdan birlik rag’batlantirish va kognitiv faoliyatga undash vazifasini bajaradi.

“If you read between the lines, the author is not simply describing loneliness; he is questioning the social values of his time.” Bu yerda read between the lines birligi “matnda bevosita ifodalanmagan yashirin ma’noni anglash”dan iborat. Frazеologizm adabiy-tahliliy diskursda interpretatsiyaga yo’naltiruvchi metapragmatik ko’rsatma sifatida ishlatilgan.

“The elephant in the room is data privacy: many discussions about AI innovation still avoid this issue.” Bu birlik “hamma biladigan, ammo ochiq muhokama qilishdan qochiladigan muhim muammo” ma’nosida ishlatilgan. Pragmatik vazifasi asosiy muammoni keskin tarzda markazlashtirishdan iborat.

“Using AI-generated sources without verifying them can open a can of worms, especially when inaccurate references enter academic writing.” Mazkur frazeologizm “bitta harakat natijasida ko’plab murakkab muammolar kelib chiqishi” semasiga ega. Pragmatik nuqtayi nazardan bu birlik ogohlantirish va ehtiyotkorlikka chaqirish vazifasini bajaradi.

Generativ diskursda kanonik frazeologik birlik bilan bir qatorda uning semantik obrazini davom ettiruvchi kreativ transformatsiyalar ham yuzaga kelishi mumkin: “We should not just think outside the box; in this case, we may need to redesign the box entirely.” Bunda frazeologizmning metaforik bazasi diskurs davomida kengaytiriladi va lingvistik kreativlik yuzaga keladi.

Yana bir transformatsiyalangan misol: “This finding does not merely scratch the surface; it begins to peel back the layers of how users interact with AI.” Bu yerda scratch the surface idiomasi va peel back the layers metaforik konstruksiyasi o’zaro semantik koherensiya hosil qilib, tadqiqot natijasining chuqurligini ta’kidlashga xizmat qiladi.

Frazеologik birlik	Semantik mazmun	Pragmatik funktsiya
break the ice	kommunikativ to’siqni bartaraf etish	muloqotni yumshatish
hit the nail on the head	fikrni aniq topish	ma’qullash, ijobiy baholash
on the right track	to’g’ri yo’nalishda bo’lish	yumshatilgan baholash
a double-edged sword	ijobiy va salbiy ikki tomonlilik	argumentni muvozanatlash
the tip of the iceberg	yashirin kattaroq muammo	ogohlantirish, kuchaytirish
think outside the box	noan’anaviy fikrlash	rag’batlantirish
read between the lines	yashirin ma’noni anglash	interpretatsiyaga yo’naltirish
the elephant in the room	chetlab o’tilayotgan muhim masala	muammoni markazlashtirish
open a can of worms	qo’shimcha murakkabliklarni yuzaga chiqarish	xavfdan ogohlantirish
practice makes perfect	takroriy mashq orqali rivojlanish	motivatsiya, qo’llab-quvvatlash

Umuman, natijalar generativ sun’iy intellekt diskursida ingliz frazeologizmlarining uchta muhim xususiyatini ajratishga imkon beradi. Birinchidan, frazeologik birliklarning ma’nosi odatda ularni o’rab turgan leksik kontekst orqali semantik jihatdan qo’llab-quvvatlanadi.

Ikkinchidan, frazeologizmlar generativ AI matnida ko’pincha sof nominativ vazifadan ko’ra pragmatik boshqaruv vositasi sifatida xizmat qiladi. Ular adresatning fikrini ma’qullash, tanqidni yumshatish, xavf haqida ogohlantirish, harakatga undash yoki muayyan interpretatsiyani ustuvorlashtirish imkonini beradi.

Uchinchidan, generativ diskursda kanonik frazeologik birlik bilan bir qatorda uning semantik obrazini davom ettiruvchi kreativ transformatsiyalar ham yuzaga kelishi mumkin. Bu hodisa frazeologik birliklarni kanonik qo’llanish – kontekstual moslashuv – kreativ transformatsiya kontinuumi doirasida baholash lozimligini ko’rsatadi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari generativ sun’iy intellekt diskursida ingliz tilidagi frazeologik birliklar oddiy tayyor qoliqlar sifatida emas, balki semantik va pragmatik jihatdan faol diskursiv vositalar sifatida voqelanishini ko’rsatdi. Tahlil

qilingan misollarda frazeologizmlarning ma'nosi, avvalo, kontekst orqali aniqlashib, ularning idiomatik mazmuni atrofndagi leksik birliklar yordamida qo'llab-quvvatlanishi kuzatildi.

Semantik jihatdan generativ AI diskursidagi frazeologik birliklar kanonik ma'noni saqlash, kontekst asosida konkretlashish va ayrim hollarda kreativ transformatsiyaga uchrash xususiyatiga ega. *Break the ice, hit the nail on the head, a double-edged sword, the tip of the iceberg, think outside the box* kabi birliklar o'zining an'anaviy idiomatik ma'nosini saqlagan holda, muayyan kommunikativ vaziyatga mos semantik tus oladi.

Pragmatik jihatdan frazeologik birliklar baholash, ma'qullash, tanqidni yumshatish, argumentni kuchaytirish, ogohlantirish, motivatsiya berish, interpretatsiyaga yo'naltirish va adresat bilan kommunikativ yaqinlik hosil qilish kabi vazifalarni bajaradi.

Tahlil yana shuni ko'rsatdiki, frazeologik birlikning generativ AI tomonidan grammatik va semantik jihatdan to'g'ri qo'llanishi uning pragmatik jihatdan to'liq adekvatligini avtomatik ravishda anglatmaydi. Uning tabiiyligi va kommunikativ samaradorligi stilistik registr, kontekst, adresatga munosabat hamda nutqiy maqsad bilan bevosita bog'liq.

Umuman, generativ sun'iy intellekt diskursida ingliz frazeologizmlarining semantik va pragmatik voqelanishi ma'no – kontekst – kommunikativ maqsad uchligi asosida shakllanadi. Ushbu yondashuv frazeologik birliklarni sun'iy intellekt diskursida mustaqil lingvistik hodisa sifatida o'rganish va kelgusida inson hamda sun'iy intellekt nutqidagi idiomatiklikni qiyosiy tadqiq etish uchun nazariy asos yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Gibbs R. W. Jr., Nayak N. P. Psycholinguistic Studies on the Syntactic Behavior of Idioms // Cognitive Psychology. – 1989. – Vol. 21, № 1. – P. 100–138. – DOI: 10.1016/0010-0285(89)90004-2. – URL: [https://doi.org/10.1016/0010-0285\(89\)90004-2](https://doi.org/10.1016/0010-0285(89)90004-2).
2. Gibbs R. W. Jr., O'Brien J. E. Idioms and Mental Imagery: The Metaphorical Motivation for Idiomatic Meaning // Cognition. – 1990. – Vol. 36, № 1. – P. 35–68. – DOI: 10.1016/0010-0277(90)90053-M. – URL: [https://doi.org/10.1016/0010-0277\(90\)90053-M](https://doi.org/10.1016/0010-0277(90)90053-M).
3. Gibbs R. W. Jr. What Do Idioms Really Mean? // Journal of Memory and Language. – 1992. – Vol. 31, № 4. – P. 485–506. – DOI: 10.1016/0749-596X(92)90025-S. – URL: [https://doi.org/10.1016/0749-596X\(92\)90025-S](https://doi.org/10.1016/0749-596X(92)90025-S).
4. Gibbs R. W. Jr. A New Look at Literal Meaning in Understanding What Is Said and Implicated // Journal of Pragmatics. – 2002. – Vol. 34, № 4. – P. 457–486. – DOI: 10.1016/S0378-2166(01)00046-7. – URL: [https://doi.org/10.1016/S0378-2166\(01\)00046-7](https://doi.org/10.1016/S0378-2166(01)00046-7).
5. Carrol G., Segaert K. As Easy as Cake or a Piece of Pie? Processing Idiom Variation and the Contribution of Individual Cognitive Differences // Memory & Cognition. – 2024. – Vol. 52. – P. 334–351. – DOI: 10.3758/s13421-023-01463-x. – URL: <https://doi.org/10.3758/s13421-023-01463-x>.
6. Tian Y., James I., Son H. How Are Idioms Processed Inside Transformer Language Models? // Proceedings of the 12th Joint Conference on Lexical and Computational Semantics (*SEM 2023). – Toronto: Association for Computational Linguistics, 2023. – P. 174–179. – DOI: 10.18653/v1/2023.starsem-1.16. – URL: <https://aclanthology.org/2023.starsem-1.16/>.
7. Jang H., Yu Q., Frassinelli D. Figurative Language Processing: A Linguistically Informed Feature Analysis of the Behavior of Language Models and Humans // Findings of the Association for Computational Linguistics: ACL 2023. – 2023. – URL: <https://aclanthology.org/2023.findings-acl.622/>.
8. De Luca Fornaciari F., Altuna B., Gonzalez-Dios I., Melero M. A Hard Nut to Crack: Idiom Detection with Conversational Large Language Models // Proceedings of the 4th Workshop on Figurative Language Processing. – 2024. – P. 35–44. – DOI: 10.18653/v1/2024.figlang-1.5. – URL: <https://aclanthology.org/2024.figlang-1.5/>.
9. Ichien N., Stamenković D., Holyoak K. J. Large Language Model Displays Emergent Ability to Interpret Novel Literary Metaphors // Metaphor and Symbol. – 2024. – Vol. 39, № 4. – P. 296–309. – DOI: 10.1080/10926488.2024.2380348. – URL: <https://doi.org/10.1080/10926488.2024.2380348>.
10. Qiu Z., Duan X., Cai Z. Does ChatGPT Resemble Humans in Processing Implicatures? // Proceedings of the Workshop on Natural Language and Minds. – Association for Computational Linguistics, 2023. – URL: <https://aclanthology.org/2023.naloma-1.3/>.
11. Lai H., Nissim M. A Survey on Automatic Generation of Figurative Language: From Rule-Based Systems to Large Language Models // ACM Computing Surveys. – 2024. – Vol. 56, № 10. – Article 244. – P. 1–34. – DOI: 10.1145/3654795. – URL: <https://doi.org/10.1145/3654795>.
12. Oğuz E. Can Generative AI Figure Out Figurative Language? The Influence of Idioms on Essay Scoring by ChatGPT, Gemini, and DeepSeek // Assessing Writing. – 2025. – Vol. 66. – Article 100981. – DOI: 10.1016/j.asw.2025.100981. – URL: <https://doi.org/10.1016/j.asw.2025.100981>.